

D. G. protiv IRSKE
(Predstavka broj 39474/98)

PRESUDA
16. avgust 2002. godine

Ova presuda može postati konačna u okolnostima datim u članu 44 st. 2 Konvencije

Evropski sud za ljudska prava (treći sektor), koji je zasedao u Velikom veću sastavljenom od sudija:

G. G. Res (*G. Ress*), *predsednik Suda*,
G. I. Kabral Bareto (*Cabral Barreto*),
G. L. Kafliš (*Caflich*),
G. P. Kiris (*Küris*),
G. J. Hedigan (*Hedigan*),
Gđa M. Caca-Nikolovska (*Tsatsa – Nikolovska*),
Gđa H.S. Grev (*Greve*),
kao i g. V. Berger (*Berger*), *sekretar Sektora*,

Pošto je razmotrio predmet na zatvorenim sednicama od 9. novembra 2000. i 25. aprila 2002. godine,

Izriče sledeću presudu koja je usvojena poslednjeg pomenutog datuma:

POSTUPAK

1. Predmet je potekao iz predstavke (br. 39474/98) koju je 14. januara 1998. godine Evropskoj komisiji za ljudska prava (u daljem tekstu: Komisija) podneo irski državljanin, D.G. (u daljem tekstu: podnosilac predstavke) protiv Irske, a u skladu s pređašnjim članom 25 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija).

2. Podnosioca predstavke, kojem je bila pružena pravna pomoć, pred Sudom je zastupao g. J. Kvin (*Quinn*), advokat sa praksom u Dablinu. Državu Irsku (u daljem tekstu: Država) predstavljali su njeni zastupnici, g. R. Siev (*Siev*) i kasnije Dr. A. Koneli (*Connelly*), obojica iz Ministarstva za spoljne poslove. Predsednik veća je prihvatio zahtev podnosioca predstavke da se njegovo ime ne otkrije (pravilo 47 st. 3 Pravilnika Suda).

3. Podnosilac predstavke, maloletnik u dato vreme, žalio se na svoje pritvaranje u kaznenu instituciju, bez optužbe ili presude, u periodu od 27. juna do 28. jula 1997. godine i za pitanja u vezi s tim. Pozvao se na članove 3, 5, 8, 13 i 14 Konvencije.

4. Predstavka je 1. novembra 1998. godine prosleđena Sudu, kada je Protokol br. 11 Konvencije stupio na snagu (član 5 st. 2 Protokola br. 11).

5. Predstavka je dodeljena Četvrtom odeljenju (pravilo 52 st. 1). U okviru tog odeljenja formirano je veće koje je trebalo da razmatra predmet (član 27 st. 1 Konvencije) kako je predviđeno pravilom 26 st. 1.

6. Veće je 9. novembra 2000. godine proglasilo predstavku prihvatljivom [*Napomena sekretarijata Suda: Odluka Suda može se dobiti u sekretarijatu Suda.*]. Takođe, od Države je traženo da dostavi primerak predmeta od zatvorskih organa koji se odnosi na dati period pritvora podnosioca predstavke u Zavodu Sv. Patrik (*St. Patrick's*).

7. I podnosilac predstavke i Država podneli su svoje primedbe u vezi sa suštinom stvari (pravilo 59 st. 1).

8. Sud je 1. novembra 2001. godine izmenio sastav svojih sektora (pravilo 25 st. 1) i predstavka je dodeljena novoosnovanom Trećem sektoru (pravilo 52 st. 1), u okviru koje je formirano veće koje će razmatrati ovaj predmet (pravilo 26 st. 1).

9. Veće je, posle konsultacija sa stranama u postupku, odlučilo da nije potrebno održati ročište u vezi osnovanosti (pravilo 59 st. 2 *in fine*).

Činjenice

I. Okolnosti slučaja

10. Podnosilac predstavke je predat na brigu i staranje Istočnom zdravstvenom odboru (u daljem tekstu: Odbor) od svoje druge godine do sticanja punoletstva (18 godina). Od 1984. do 1986. bio je smešten u domove za nezbrinutu decu, a kasnije u hraniteljsku porodicu. Smeštaj u hraniteljskoj porodici prestao je 1991. godine, kao i kasnije smeštanje u "starateljske" porodice, zbog ponašanja podnosioca predstavke. Između 1993. i maja 1996. bio je smešten u Centar za dečake u Oberstaunu na osnovu optužbe za napad. Smeštanja koja su usledila propala su zbog ponašanja podnosioca predstavke i Odbor ga je avgusta 1996. smestio u privatnu i specijalizovanu rezidencijalnu jedinicu u Ujedinjenom Kraljevstvu, ponovo bezuspešno.

11. U novembru 1996. podnosilac predstavke je osuđen u Ujedinjenom Kraljevstvu zbog krivičnog dela pričinjavanja štete, provalne krađe, namerne paljevine i teške krađe (krivična dela počinjena tokom njegovog boravka u gore navedenoj rezidencijalnoj jedinici) na kaznu od devet meseci zatvora. U februaru 1997. godine, a na zahtev Odbora, irski Viši sud je izdao sudski nalog (u skladu sa Zakonom o prebacivanju osuđenih lica iz 1995. godine) kojim se dozvoljava podnosiocu predstavke da ostatak svoje kazne od devet meseci odsluži u Zavod Sv. Patrik u Irskoj. Podnosilac predstavke je pušten 7. marta 1997. godine.

12. Prvu noć nakon što je pušten proveo je bez smeštaja na otvorenom, a nakon toga bio je privremeno smešten u hostelu za dečake-beskućnike koji dobrovoljno vodi jedan sveštenik. Od tada pa sve do sudske obnove postupka (niže opisane), advokat podnosioca predstavke se pet puta pismeno obraćao Odboru zahtevajući da se podnosiocu predstavke obezbedi odgovarajući smeštaj. Statusna konferencija je održana 14. marta 1997. na kojoj je odlučeno da bi njegove potrebe bile ispunjene u terapeutskoj jedinici

koja pruža visok stepen podrške deci između šesnaest i osamnaest godina, međutim, da takva institucija ne postoji u Irskoj, niti bi mogla biti organizovana na vreme da se odgovori potrebama podnosioca predstavke. Doneta je odluka da Odbor potraži smeštaj izvan Irske, kao i privremeno rešenje u Irskoj.

13. Viši sud je 28. aprila 1997. godine postavio staratelja *ad litem* i podnosiocu predstavke omogućio da zahteva sudsku kontrolu (navodeći, između ostalog, Odbor i javnog tužioca kao tužene strane) za (a) sudsku odluku, imajući u vidu da time što nisu obezbedili odgovarajuću brigu i smeštaj podnosiocu predstavke i što su ga diskriminirali u odnosu na drugu decu, tuženi su podnosioca predstavke lišili njegovih ustavnih prava na osnovu, konkretno, članova 40 st. 1, 40 st. 3 (1), 40 st. 3 (2) i 42 st. 5 Ustava Irske. Podnosilac predstavke se tim povodom pozvao na to da je bio ugroženo dete, naime opasno i za sebe i potencijalno opasno po druge, te je istakao da nedostatak odgovarajuće brige znači da se nisu branila njegova prava; (b) od suda je zatražena i naredba (*mandamus*) i nalog (*injunction*) kojom se nalaže tuženima da drugoj strani obezbede odgovarajuću brigu i smeštaj. Osnovi koje je podnosilac predstavke naveo odnosili su se na propust Odbora da obavi svoju zakonsku dužnost i obezbedi odgovarajući smeštaj shodno članovima 4, 5, 16 i 38 Zakona o brizi o detetu iz 1991. godine; i (c) odštetu, mada je podnosilac predstavke izjavio da je pretrpeo nepopravljiv gubitak i štetu za koju materijalna naknada nije dovoljno zadovoljenje (otud zahtev za sudsku naredbu i sudsku meru).

14. Zahtevi za privremenu meru (*interlocutory relief*) (naime, za privremenu meru do donošenja konačnog rešenja nakon rasprave) stigli su pred Viši sud 6, 12, 21. i 30. maja 1997. godine. Međutim, 4. juna 1997. podnosioca predstavke je gvozdnom šipkom napao drugi pitomac, te je podnosilac predstavke prevezen u bolnicu sa frakturom lobanje. Izvršena je operacija i pušten je iz bolnice 12. juna 1997. godine. Tu noć je proveo u pansionском smeštaju (bed-and-breakfast). Zahtev je 13. juna 1997. obustavljen na osnovu toga što će podnosilac predstavke biti smešten u hostelu (koji vodi sveštenik) pod neprekidnim 24-časovnim nadzorom socijalnih radnika za dečju zaštitu iz Odbora. Odbor će nastaviti da traži odgovarajuću instituciju. Viši sud je 17. juna 1997. naložio da podnosilac predstavke bude smešten u *Kilnacrot Abbey*, drugom hostelu, uz brigu socijalnih radnika Odbora.

15. Viši sud je ponovo 26. i 27. juna 1997. razmotrio pitanje privremene mere. Podneti su dokazi koji su ukazivali na to da dalji boravak podnosioca predstavke u tom hostelu nije moguć. Takođe su saslušani dokazi koje je dao predsednik Odbora odgovoran za predmet podnosioca predstavke, koji je izjavio da ustanove Odbora više nisu mogle da se brinu o podnosiocu predstavke. Psihijatar konsultant pri Centralnoj bolnici za mentalno zdravlje u Dablinu podneo je dokaze u tom smislu, *inter alia*, da ne poznaje nijednu službu u državi koja bi mogla makar da započne da se bavi problemima vezanim za podnosioca predstavke. Dat je izveštaj sa detaljnim prikazom velikog broja ozbiljnih incidenata, uključujući pretnje napadom od strane podnosioca predstavke i sud je saslušao tužbeni zahtev strana u sporu.

16. Viši sud je doneo presudu 27. juna 1997. godine. Sudija Višeg suda je dao sledeći uvodni komentar:

“Ovo je još jedan predmet u kojem se Sud poziva da sprovodi originalnu ustavnu sudsku nadležnost radi zaštite interesa i unapređenja dobrobiti maloletnika. Predstavka je

nastala kao posledica toga što država nije obezbedila odgovarajuću ustanovu koja će brinuti o posebnim potrebama podnosioca predstavke i drugih osoba kao što je on. Uobičajen je slučaj da je za ovakav problem potrebna sigurna jedinica (*secure unit*) u kojoj podnosilac predstavke može da bude pritvoren i zbrinut. Takva jedinica ne postoji u ovoj državi a čak i da postoji, Sud nema zakonska ovlašćenja da odredi pritvor podnosioca predstavke na takvo mesto. Imajući ovo u vidu, a u nedostatku zakonodavstva koje će rešavati to pitanje ili ustanove koja će brinuti o podnosiocu predstavke, moram za kratko vreme da učinim najbolje što mogu i što mi stoji na raspolaganju.”

17. U presudi je opisana istorija i porodična situacija podnosioca predstavke kao "prilično strašna". On je jedno od petoro dece u porodici. Otac je služio doživotnu kaznu zatvora zbog ubistva i teškog seksualnog napada. Majka je imala "haotičan način života", odbijajući da se skrasi u bilo kakvom stalnom prebivalištu. Od braće i sestara, samo je jedno živelo normalnim životom. Drugi su bili dati na staranje, pritvoreni ili su bili narkomani.

18. Na osnovu uvida u činjenice koje su mu predočene Viši sud je zaključio da podnosilac predstavke nije mentalno bolestan, ali da ima ozbiljan poremećaj ličnosti, da predstavlja opasnost po sebe i druge; da ima istoriju kriminalnog delovanja, nasilja i namerne paljevine; da je bežao iz institucija otvorenog tipa; da nije sarađivao sa Odborom i njegovim osobljem; te da u prošlosti nije sarađivao prilikom izvođenja psihijatrijske procene. Ovo je "uobičajen slučaj" da podnosiocu predstavke treba "institucija zatvorenog tipa gde može biti pritvoren i gde bi se o njemu vodilo računa", a takva institucija ne postoji u Irskoj. Sudija Višeg suda je smatrao da je dobrobit deteta najvažnija, spomenuo protivrečno ustavno pravo podnosioca predstavke na slobodu te primetio da će dokazi kojima raspolaže u vezi sa potrebama deteta i raspoloživih institucija razrešiti taj sukob. Sud je bio mišljenja da postoje četiri moguće opcije.

19. Pre svega, Viši sud bi mogao da odredi da se podnosilac predstavke oslobodi nadzora Odbora. Međutim, imajući u vidu realan rizik od ozbiljnog samopovređivanja koje bi moglo imati za rezultat smrt, ova mogućnost je isključena. Drugo, podnosilac predstavke bi mogao biti poslat nazad u *Kilnacrot Abbey*. Međutim, s obzirom na opasnost koju predstavlja za sebe i druge i njegov raniji nedostatak saradnje, sud je isključio ovu mogućnost. Treća mogućnost je bila Centralna duševna bolnica, međutim, dokazi pred Višim sudom i šelje samo podnosioca isključivali su takvu mogućnost.

20. Četvrta mogućnost je pritvor u Zavodu Sv. Patrik, opcija koju je Sud "prilično nevoljno" usvojio kao jedini mogući način da se zaštite ustavna prava podnosioca predstavke. Viši sud je potvrdio da je to kaznena institucija. Međutim, imajući u vidu sukob ustavnih prava podnosioca predstavke, potrebe podnosioca predstavke, ustavne obaveze Države prema podnosiocu predstavke i relevantnu sudsku praksu Viših i Vrhovnih sudova u sličnim slučajevima, sudija Višeg suda se zadovoljio činjenicom da dokazi podržavaju njegovu odluku da je, u nedostatku druge institucije u okviru države, Zavod Sv. Patrik mesto koje je najpogodnije za obezbeđenje dobrobiti podnosioca predstavke, te da Viši sud može iskoristiti svoju "inherentnu jurisdikciju" na osnovu sudske prakse (na koju se odnosi presuda) izdajući nalog za određivanje pritvora podnosioca predstavke u okviru ove institucije. Naglašeno je da je podnosilac predstavke već ranije boravio u toj instituciji i da mu je tamo bilo dobro. Shodno tome, dao je nalog da policija sprovede podnosioca predstavke u Zavod Sv. Patrik i da se on tamo zadrži na

period od tri nedelje (do 18. jula 1997. godine), pri čemu su se sve strane složile da duži pritvor ne bi bio odgovarajući. Sudija Višeg suda je u zaključku istakao da je

“... izuzetno nezadovoljan što mora da donese ovu odluku ... ali od četiri mogućnosti koje su mu na raspolaganju, to je jedina koja, po njegovom mišljenju, kratkoročno najbolje odgovara dobrobiti i potrebama podnosioca predstavke. To nije pravo rešenje. Takođe, nijedna od ostalih opcija nije rešenje. Ali od četiri neatraktivne opcije, njemu se čini da je ova opcija najmanje neugodna za dobrobit ovog podnosioca predstavke, te po njegovom mišljenju najbolje za njegovu dobrobit jeste da bude smešten u ovu instituciju kako je i naloženo.”

21. Viši sud je, uz nalog, dao i određene uslove. Podnosilac predstavke je trebalo da bude podvrgnut "normalnoj disciplini" ove institucije i da bude predmet kompletne psihijatrijske procene. Viši sud je zahtevao "punu saradnju" između Odbora i nadležnih organa institucije u pogledu pristupa osoblja Odbora podnosiocu predstavke kako bi se omogućilo da stručnjaci koji rade sa podnosiocem predstavke imaju uvid u njegovu dobrobit tokom boravka u Zavodu Sv. Patrik, pod uslovom da to ne stvara nepremostive poteškoće sa aspekta upravljanja institucijom. Konkretno, Viši sud je preporučio da se, koliko god je to moguće, u prvih, vialnih, dvadesetčetiri sata nakon pritvora podnosioca predstavke ne primenjuju uobičajena ograničenja poseta.

22. Uz to, upravnik Zavoda Sv. Patrik je trebalo da bude obavešten o zabrinutosti Višeg suda zbog opasnosti da podnosilac predstavke izvrši samoubistvo i u tom smislu je trebalo obezbediti odgovarajuću opremu. Viši sud je trebalo da dobija izveštaj o napredovanju podnosioca predstavke, ako postoji, od psihijatrijskog osoblja Zavoda Sv. Patrik i od Odbora, kao i o njegovom opštem stanju do 16. jula 1997. godine. Trebalo je da postoji veza između Odbora i staraoca *ad litem*, a staraoc je trebalo da obezbedi izveštaje o podnosiocu predstavke koji se pripremaju za Sud.. U međuvremenu, Odbor je trebalo da nastavi da se stara oko pronalaženja odgovarajućeg smeštaja za potrebe podnosioca predstavke izvan sudske nadležnosti, a Viši sud je trebalo da obavi kontrolu predmeta 18. jula 1997. godine.

23. Istog dana (27. juna 1997.) podnosilac predstavke je odveden u Zavod Sv. Patrik i ostavljen da prenoći u ćeliji sa tapaciranim zidovima.

24. Sledećeg dana, rukovodilac je obavestio podnosioca predstavke o pravilima i propisima institucije, o dnevnoj rutini i sadržajima koje su se nudile (obrazovne, socijalne, duhovne, biblioteka, gimnastička sala, rad i rekreacija), a koje su detaljno nabrojane u knjižici koja je predata podnosiocu predstavke. Podnosilac predstavke je zamoljen da ukoliko želi, može da prisustvuje nastavi. On nije izneo zahtev niti je učestvovao u obrazovnom programu koji je nudila ova institucija.

25. Podnosilac predstavke se žalio Vrhovnom sudu. Pozvao se na neispunjenje zakonskih dužnosti Odbora iz članova 36 i 38 Zakona o brizi o detetu iz 1991, i propust da odgovori na njegova ustavna prava iz člana 42 st. 5. Takođe je izjavio da se pritvorom u kaznenom zavodu ne usklađuju na odgovarajući način njegova suprotstavljena prava iz člana 42 st. 5 i člana 40 st. 4 (1). U svojoj žalbi se takođe bavio i mestom pritvora koje je predložio Viši sud tvrdeći da, ukoliko je pritvor kao takav neophodan i zakonit kako bi zaštitio i opravdao prava deteta, pritvor u kaznenom zavodu to nije. Kazneni zavod je mesto kažnjavanja; dejstvo pritvora u kaznenom zavodu, sa ili bez presude, predstavlja

kaznu i potpuno se razlikuje od jedinice zatvorenog tipa u kojoj su zaposleni radnici koji su kvalifikovani za brigu o detetu, i kojom se rukovodi u skladu sa članom 42 Ustava. Njegovo smeštanje u odgovarajuće okruženje zatvorenog tipa sa visokim nivoom bezbednosti više bi odgovaralo njegovim potrebama, a dejstvo takvog naloga bi obavezalo Odbor da poštuje svoje zakonske dužnosti i Državu da ispuni svoje ustavne obaveze preko Odbora. Takođe se pozvao na član 5 st. 1 (d) Konvencije.

26. Upravnik zatvora je 7. jula 1997. godine pripremio kratak izveštaj za Vrhovni sud o ponašanju, u kojem je naglasio da se podnosilac predstavke primerno vladao, slobodno se družio sa drugim zatvorenicima i nije skrenuo pažnju uprave nikakvim lošim ponašanjem.

27. Vrhovni sud je saslušao žalbu podnosioca predstavke 9. jula 1997. i odložio donošenje presude. Presuda je doneta 16. jula 1997, sa četiri glasa za i jednim protiv, kojom se odbija žalba. Predsednik Vrhovnog suda je doneo glavnu odluku (dvoje sudija se složilo) i opisao da su podneta sledeća pitanja na razmatranje: da li je u nadležnosti Višeg suda da može naložiti pritvor podnosioca predstavke i, ukoliko jeste, da li se ta nadležnost proširuje i na davanje naloga kojim se podnosilac predstavke upućuje u pritvor u kaznenu ustanovu i, ukoliko je odgovor potvrđan, da li je, u slučaju podnosioca predstavke, nadležnost propisno primenjena.

28. Predsednik Vrhovnog suda je istakao da (pored određene nadležnosti koja je dodeljena Ustavom i statutom) Viši sud ima inherentnu nadležnost "koja je onoliko sveobuhvatna koliko to Ustav zahteva". Predsednik Vrhovnog suda je istakao konfliktna ustavna prava podnosioca predstavke o kojima je reč u predmetu: s jedne strane on ima pravo na slobodu (član 40) a, s druge strane, ima pravo koje nije nabrojano: "da se hrani i živi, podiže i obrazuje, da ima mogućnost da radi i ostvari svoju ličnost i dostojanstvo kao ljudsko biće". Predsednik Vrhovnog suda je prihvatio da Viši sud može biti pozvan da utvrdi prioritet ovih prava kako slučaj traži. Istakao je da su sve strane saglasne da dobit podnosioca predstavke (koja je najvažnija) zahteva njegovo pritvaranje u "bezbednu sigurnosnu jedinicu zatvorenog tipa", ali mu je žao što je sudija Višeg suda bio prisiljen da, zbog nepostojanja bilo kakve odgovarajuće institucije, naloži da se podnosilac predstavke pritvori u kaznenu zavod.

29. Predsednik Vrhovnog suda je, u zaključku, rekao da je zadovoljan da je Viši sud imao nadležnost da donese odluku koju je doneo, da ju je doneo na zakonit način u skladu sa zahtevima za dobit podnosioca predstavke, te da je Viši sud korektno sproveo svoju nadležnost u kratkom vremenskom periodu. Ipak je dodao da se ne može se smatrati da se strane koje su optužene u postupku oslobađaju svoje zakonske obaveze u odnosu na podnosioca predstavke time što sudovi sprovode svoju nadležnost u ovom predmetu te da oni moraju da nastave da tragaju za pogodnim alternativnim aranžmanima koji će biti u skladu sa potrebama podnosioca predstavke.

30. Četvrti sudija je smatrao da strane nisu direktno osporile nadležnost Višeg suda i u nastavku se složilo sa opcijom koju je izabrao Viši sud. Peti sudija Vrhovnog suda, koji je izdvojio svoje mišljenje, smatra da nije na sudovima da traže neophodan smeštaj nego da štite i odbrane prava deteta, a da je na Odboru da se bavi svojim zakonskim dužnostima i obavezama. Po mišljenju ovog sudije, bilo je preterano naložiti

pritor deteta u kazneni zavod imajući u vidu njegovu moralnu, intelektualnu, fizičku i društvenu dobrobit i njegova prava na slobodu, jednakost i fizički integritet.

31. Viši sud je 18. jula 1997. saslušao dalje dokaze stručnjaka iz kojih je bilo očigledno da je podnosilac predstavke sarađivao u Zavodu Sv. Patrik. Viši sud je produžio pritor u Zavodu Sv. patrik do 23. jula 1997, pod uslovom koji je i ranije važio, a to je da Odbor mora do tog datuma da obavesti sud o svim detaljima i naporima koje je uložio kako bi obezbedio smeštaj za podnosioca predstavke.

32. Odbor je 23. jula 1997. izjavio da je odredio mesto koje će ubrzo biti adekvatno opremljeno a takođe i da će zaposliti osoblje koje će moći da se stara o podnosiocu predstavke. Navedeno je da će taj objekat biti spreman za smeštaj do 28. jula 1997. godine. Odbor je takođe ukazao na činjenicu da podnosilac predstavke treba da otputuje u Ujedinjeno Kraljevstvo radi stručnog pregleda i procene radi eventualnog smeštaja u toj zemlji. Dok je podnosilac predstavke tražio da se odmah oslobodi, njegov staralac je *ad litem* smatrao da ne sme biti ostavljen na ulici. Viši sud je naložio dalji pritor u Zavodu Sv. patrik do 28. jula 1997, a takođe i Odboru da mora uložiti sav trud da obezbedi da pomenuta nepokretnost bude spremna da primi podnosioca predstavke do 28. jula 1997. godine.

33. Podnosilac predstavke je 28. jula 1997. godine pušten iz Zavoda Sv. Patrik po nalogu Višeg suda. Osim osnovnih ličnih podataka i relevantnih sudskih naloga koji su predstavljali osnovu za pritor, dosije podnosioca predstavke u toj instituciji sadrži samo nekoliko unosa a obrasci o njegovom "zatvorskom profilu" uglavnom nisu bili popunjeni. Postojala je napomena da je bio smešten u ćeliju sa tapaciranim zidovima juna 1997. i primerak izveštaja upravnika zatvora od 7. jula 1997. godine.

34. Istog dana (28. jula 1997.) podnosilac predstavke je smešten u objekat sa 24-časovnim nadzorom, koji je pripremio Odbor. Dozvoljeno mu je da na ograničeni vremenski period povremeno napušta prostorije. Odobreno je da se 31. jula 1997. godine sa podnosiocem predstavke otputuje u Ujedinjeno Kraljevstvo radi procene.

35. Podnosilac predstavke je tada pobegao iz pomenutog objekta pa je Viši sud 6. avgusta 1997. izdao nalog za njegovo hapšenje. On je uhapšen i izveden pred Viši sud 8. avgusta 1997. Istog dana, pošto je saslušao izjavu advokata podnosioca predstavke i Odbora, zajedno sa dokazima koje su pružili Odbor i podnosilac predstavke, Viši sud je naložio pritvaranje podnosioca predstavke u St. Partick do 26. avgusta 1997. godine.

36. Viši sud je ponovo odredio uslove u vezi sa pritvorom. Podnosilac predstavke se mora podvrgavati disciplini Zavoda Sv. Patrik. Mora biti izvršena puna stručna procena njegove zavisnosti od droge koja bi obuhvatila i svaku izvanbolničku procenu i/ili lečenje a u skladu sa zahtevima Zavoda Sv. Patrik. Mora postojati veza između organa Zavoda Sv. Patrik i samog Odbora. Viši sud je trebalo da do 26. avgusta 1997. dobije izveštaj o pitanju zavisnosti od droge podnosioca predstavke koji će pripremiti Odbor i osoblje Zvoda Sv. Patrik. Staralac je *ad litem* imao punu slobodu da se poveže s predstavnicima Zavoda i sa Odborom. Viši sud je tražio da upravnik zavoda ukine ograničenja posete tokom prvih dvadeset četiri sata pritvora podnosioca predstavke, u meri u kojoj je to moguće i u skladu sa dobrim rukovođenjem zavoda, kako bi omogućio službenicima Odbora da imaju pun pristup podnosiocu predstavke. Razmatranje predmeta odloženo je za 26. avgust 1997. godine.

37. Viši sud je 26. avgusta 1997. godine naložio oslobađanje podnosioca predstavke, i njegovo predavanje na staranje Odboru, pod istim uslovima datim nalogom od 28. jula 1997. godine.

38. Podnosilac predstavke je 3. novembra 1997. godine ponovo pokrenuo postupak sudske kontrole. Vođa ekipe socijalnih radnika, gđa F. je 10. novembra 1997. saslušana po predmetu podnosioca predstavke, i žalilac je predat na staranje Odboru, pod uslovom da pohađa kurs pri Gradskom centru za motoristiku (*City Motor Sports*) radi praktične i stručne obuke. Predmet je odložen za 24. novembar 1997. godine, a tada je ponovo odložen za 15. decembar 1997. kako bi se sačekao izveštaj o njegovom napretku iz Gradskog centra za motoristiku. Predmet je 15. decembra 1997. odložen za naredni dan. Na dan 16. decembra 1997. predmet je odložen za 19. decembar 1997. kako bi se omogućilo da Odbor da svoj predlog.

39. Viši sud je 19. decembra saslušao izjavu gđe F. u vezi sa mogućnošću dugotrajnog smeštaja podnosioca predstavke, a rasprava o predmetu je odložena za 22. decembar 1997, kada je ponovo zakazana 5. januar 1998. kako bi Odbor dobio još vremena da pronađe odgovarajući dugotrajan smeštaj. Na dan 5. januara 1998. saslušana je izjava g-đe F. i rasprava o predmetu je zakazana za 9. januar 1998. kako bi se Odboru dalo još dodatnog vremena. Odbor je 9. januara 1998. obavestio Viši sud da će odgovarajući privremeni smeštaj biti pripremljen do februara 1998. godine, te je predmet odložen na dalju raspravu za 12. januar 1998. kada je Viši sud ponovo saslušao izjavu gđe F. Odlučeno je da nalog i dalje ostane na snazi i da se predmet odloži do 16. februara 1998. godine.

40. Viši sud je 16. februara 1998. obavešten da je podnosilac predstavke prebačen u novi smeštaj pod celodnevnim nadzorom Odbora. Prdstavljen je izveštaj Centra za motoristiku o podnosiocu predstavke i predmet je odložen do 2. marta 1998. kako bi se mogao proceniti napredak podnosioca predstavke. Predmet je 2. marta 1998. odložen za 23. mart 1998. kako bi se Odboru dalo vremena da pripremi preporuke za smanjenje nadzora nad podnosiocem predstavke. Viši sud je 23. marta 1998. naložio da se primene preporuke Odbora. One su se odnosile na predloženo vreme prekidanja nadzora, pomaganje podnosiocu predstavke da pronađe sebi smeštaj i obezbedi pogodnosti socijalnog osiguranja, nastavak neophodne socijalne podrške i pomoći pošto je istekla važnost odluke o zvaničnom staranju pošto su viši rukovodioci Odbora i njegov pravni zastupnik obavješteni o preporukama o opasnosti koju je podnosilac predstavke i dalje predstavljao za sebe i druge.

41. Podnosilac je ostao u smeštaju koji mu je obezbedio Odbor do aprila 1998. kada se vratio da živi u istom hostelu u kojem je boravio u martu 1997. godine. Postupak sudske kontrole je 30. aprila 1998. odložen za 1999. godinu. Podnosilac predstavke je 9. jula 1998. napunio osamnaest godina. U hostelu je ostao do oktobra 1998. kada je prebačen u bolnicu pošto je sebe povredio.

42. Po otpuštanju iz bolnice živeo je na ulici. Posle nekoliko optužbi za blaže prekršaje, optužen je i za teža krivična dela, uhapšen i optužen, između ostalog, da je pretio nožem ujaku. Zadržan je u istražnom zatvoru do suđenja i pritvoren u istražni zatvor Montjoui (*Mountjoy Prison*). Ne zna se za ishod ovog postupka.

43. U izveštaju od 20. avgusta 1999. upućenog Ministarstvu pravde, lekar iz Zavoda Sv. Patrik je naveo da je video podnosioca predstavke po njegovom dolasku i u nekoliko navrata u naredne dve nedelje. Žalio se da se oseća depresivno, posebno noću, te su mu prepisane tablete za spavanje. Upućen je psihijatru konsultantu, g. McC. I on mu je prepisao terapiju lekovima i zaključio da je u pitanju mlad čovek s problemima, "koji ima teškoća da se prilagodi zatvorskom životu". Lekar koji je dao izveštaj video je podnosioca predstavke 7. jula 1997. kada mu je lečio zglob koji je podnosilac predstavke iščaošio igrajući fudbal. Lekar ga je ponovo video 25. jula 1997. kada je "postao frustriran i ljut zbog situacije u kojoj se nalazi". Lekar je ustanovio da je "sasvim dobro" i prepisao mu je blagi sedativ i tablete za umirenje za noć i zamolio psihijatra koji je povremeno dolazio da ga pregleda. Sudski psihijatar konsultant takođe je pregledao podnosioca predstavke.

U izveštaju se dalje spominje da lekar nikada nije imao nikakve pisane tragove o radu psihologa stažiste: njegovi spisi su su ostali poverljivi i nije se moglo pretpostaviti da on nije ništa činio. Trebalo je stupiti s njim u vezu da bi se došlo do informacija koje se odnose na aktivno lečenje kojem je podnosilac predstavke bio podvrgnut i sa kojima zatvorski lekar nije bio upoznat.

44. G. McC. je završio izveštaj o podnosiocu predstavke u novembru 1999. godine. Naveo je da ga je video dva puta: 30. juna i 22. avgusta 1997. godine. Podnosilac predstavke tokom tih razgovora nije pokazao nikakve znake "ozbiljne mentalne bolesti bilo šizofrenične ili depresivne prirode". Nije navedeno kako je na podnosioca predstavke uticalo njegovo zatvaranje u Zavod Sv. Patrik.

II. Relevantno domaće pravo i praksa

A. Ustav

45. Relevantne odredbe Ustava su:

Član 40 st. 1

"Svi građani, kao ljudska bića, smatraju se jednakim pred zakonom. To ne znači da Država ne može u svojim podzakonskim aktima da posveti dužnu pažnju razlikama u sposobnostima, fizičkoj i moralnoj i društvenoj funkciji."

Član 40 st. 3 (1)

"Država u svojim zakonima garantuje da će poštovati, i koliko god je to moguće, braniti i štiti lična prava svojih građana."

Član 40 st. 3 (2)

"Država će, posebno u svojim zakonima, štiti što je moguće bolje od nepravdanih napada, i, u slučaju učinjene nepravde, braniti život, ličnost, ugled i imovinu svakog svog građanina."

Član 40 st. 4 (1)

"Nijedan građanin neće biti lišen lične slobode, sem ako je to u skladu sa zakonom."

Član 42 st. 4

"Država će obezbediti besplatno osnovno obrazovanje i nastojati da dopuni i pruži razumnu pomoć svakoj inicijativi fizičkih i pravnih lica u oblasti obrazovanja i, kada to javni

interes zahteva, omogućiće druga obrazovna sredstva ili institucije poštujući pri tom prava roditelja, posebno po pitanju verskog i moralnog odgoja.”

Član 42 st. 5

“U izuzetnim slučajevima, kada roditelji zbog fizičkih ili moralnih razloga ne mogu da obavljaju dužnosti u odnosu na svoju decu, Država će kao zaštitnik opšteg interesa, odgovarajućim sredstvima nastojati da popuni mesto roditelja, ali uvek poštujući prirodna i nezastariva (*imprescriptable*) prava deteta.”

B. Zakon o staranju o deci iz 1991. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 1991.)

46. Zakon iz 1991. određuje dužnosti zdravstvenog odbora u vezi brige i zaštite dece koja su nastanjena u njegovoj administrativnoj oblasti. Član 2(1) definiše dete kao "lice mlađe od 18 godina, izuzev onog koje je bilo ili je trenutno u braku".

47. Član 3, između ostalog, predviđa kako sledi:

“1. Funkcija svakog zdravstvenog odbora treba da bude unapređenje dobrobiti dece iz njegove administrativne oblasti, koja ne dobijaju odgovarajuću negu i zaštitu.

2. U obavljanju ove funkcije zdravstveni odbor će –

(a) preduzeti one korake koje smatra neophodnim kako bi identifikovao decu koja ne dobijaju odgovarajuću negu i zaštitu, i koordinisaće informacije iz svih relevantnih izvora koji se odnose na decu koja žive u oblasti pod njenom nadležnošću;

(b) vodeći računa o pravima i dužnostima roditelja, bilo na osnovu Ustava ili po drugom osnovu –

(i) poštovati dobrobit deteta kao prvu i najvažniju obavezu, i

(ii) koliko je to praktično moguće, posvetiti dužnu pažnju, vodeći računa o uzrastu i razumevanju, željama deteta; i

(c) voditi računa o principu da je, uglavnom, u najboljem interesu deteta da raste u porodici.”

48. Relevantni delovi člana 4(3)(a) predviđaju kako sledi:

“Kada zdravstveni odbor uzme dete na staranje prema ovom članu, dužnost odbora je da –

(a) prema odredbama ovog člana vodi brigu o detetu sve dok odbor smatra da dobrobit deteta to zahteva, i sve dok je ono maloletno ...”

49. Član 5 predviđa sledeće:

“Kada zdravstveni odbor smatra da je dete iz njegove oblasti beskućnik, on mora da istraži okolnosti pod kojima dete živi, i ukoliko odbor zaključi da ono nema na raspolaganju nikakav smeštaj u kojem može da živi onda će preduzeti korake koji su razumni kako bi mu obezbedio odgovarajući smeštaj, osim ukoliko ga sam odbor ne uzme pod starateljstvo prema odredbama ovog Zakona.”

50. Relevantni delovi člana 36 predviđaju sledeće:

“(1) Kada se dete nalazi pod starateljstvom zdravstvenog odbora, on će obezbediti brigu o detetu, u uslovima kontrole i nadzora, na sledeće načine za koje smatra da su u najboljem interesu –

...

(b) smeštajući ga ustanovu za zbrinjavanje (*residential care*) (to može biti ili centar za nezbrinutu decu koji je registrovan u skladu sa odeljkom VIII Zakona iz 1991. ili

registrovani dom kojim upravlja zdravstveni odbor, ili škola ili neko drugo pogodno mesto za stanovanje), ili

...

(d) pravljjenjem drugih pogodnih aranžmana (koji mogu da uključe i smeštanje deteta kod rođaka) za koje zdravstveni odbor smatra da su odgovarajući.

...

(3) Ništa u ovom članu neće sprečiti zdravstveni odbor da pošalje dete, koje je pod njegovim staranjem, u bilo koju bolnicu ili instituciju koja pruža usluge nege ili brige o deci koja su fizički ili mentalno hendikepirana.”

51. Relevantni delovi člana 38 predviđaju sledeće:

“1. Zdravstveni odbor će sklapati sporazume s registrovanim vlasnicima centara za smeštaj dece ili sa drugim odgovarajućim licima kako bi obezbedio odgovarajući broj mesta za smeštanje dece o kojoj se strara;

2. Zdravstveni odbor može, uz odobrenje ministra, da osnuje i upravlja centrima za zbrinjavanje dece ili drugim objektima kako bi obezbedio smeštaj dece o kojoj se stara.”

C. Odeljenja za pružanje podrške visokog nivoa (High-support units) i za posebnu negu maloletnika sa posebnim potrebama

52. Odbor je 1997. imao dva odeljenja za pružanje visokog nivoa podrške deci sa teškim poremećajima u ponašanju i emotivnim problemima starosti od 12 do 18 godina. Odeljenje u Viklou imalo je osam mesta, a odeljenje u Dablinu četiri. Te godine ministarstvo zdravlja je dalo odobrenje Odboru da planira i pripremi odeljenje za posebne potrebe sa 24 mesta u Balidoudu i u Portreju. Kasnije je ovo pitanje ponovo razmatrano kako bi se utvrdili troškovi za ova odeljenja i procenila potreba za istim. U aprilu 1998. godine imenovan je stručni konsultant da razmotri ove potrebe.

53. Odeljenje u Balidoudu (odeljenje za posebnu brigu) završeno je u januaru 2001. godine. Planirano je da se sa izgradnjom odeljenja u Portranu (odeljenje za pružanje podrške visokog nivoa) krene početkom 2000. godine, a završetak izgradnje je predviđen za septembar 2001. godine. Odeljenje za posebne potrebe radi uz visoke standarde obezbeđenja, dok odeljenje za pružanje visokog nivoa podrške, mada slično po nacrtu, radi sa nižim standardima fizičkog obezbeđenja.

54. Viši sud je u julu 1998. doneo odluku u predmetu koji se odnosio na brigu o maloletniku sa posebnim potrebama (maloletnik koji je podneo tužbu preko majke i staratelja S.B. – *D.B. protiv Ministra pravde, Ministra zdravlja, Ministra obrazovanja, Irske, javnog tužioca i Istočnog zdravstvenog odbora* (1999.) (*1 Irish Law Reports Monthly* 93)). U presudi je sudija istakao sledeće:

“Prvo, Viši sud je već dozvolio usmeni prigovor pozivajući se na obaveze države prema ovoj vrsti maloletnika kojom se ovde bavimo. Pri tom Država nije vodila računa o ustavnim obavezama suda prema izvršnoj vlasti (*constitutional proprieties*). On nije otišao dalje od donošenja deklaracije, pružajući, na taj način, priliku ministru da preduzme neophodne korake kako bi ispravio stvari. Ali je očekivao da će se ti koraci preduzeti što je pre razumno moguće.

Drugo, da bi odluka uopšte bila od neke koristi za maloletnike, radi čije dobrobiti je i načinjena, koraci koji se na osnovu nje čine moraju se preduzeti brzo i ekspeditivno. U suprotnom će maloletnici, od kojih je većina u uzrastu od 12 do 14 godina, nekoliko godina nakon donošenja odluke dostići punoletstvo a da neće imati nikakve koristi od nje.

Treće, nemogućnosti obezbeđenja odgovarajućih objekata temeljno je uticalo na živote ovih maloletnika i sigurno ih je izložilo opasnosti od povrede (*risk of harm*) uključujući i sam gubitak života.

Na kraju, treba posvetiti dužnu pažnju naporima koje je ministar uložio do sada baveći se ovim teškoćama. Ukoliko bi Sud zauzeo stanovište da su preduzete sve potrebne mere da se efikasno i delotvorno suoči sa ovim problemom, i da je odgovor ministra bio srazmeran pravima koja je trebalo da se štite, onda se ne bi tražilo davanje nikakve vrste naloga.”

[Sud nalaže] Ministru zdravlja da stavi na raspolaganje dovoljno sredstava Istočnom zdravstvenom odboru kako bi mu omogućio da izgradi, otvori i vodi odeljenje zatvorenog tipa s 24 kreveta u Portrejnu, odnosno Dublinu i da Ministar zdravlja preduzme sve neophodne korake kako bi se olakšala izgradnja, otvaranje i vođenje odeljenja zatvorenog tipa sa 24 kreveta u Portrejnu, odnosno Dublinu. Pomenuta odeljenja bi trebalo da počnu sa radom najkasnije do 1. oktobra 2001. godine.”

D. Zavod Sv. Patrik

55. Institucija Sv. Patrik je osnovana na osnovu člana 13 Krivičnog zakona iz 1960. godine. Član 13(3) Zakona predvideo je donošenje propisa kojima se omogućuje upravljanje ovim zavodom.

1. “Propisi Zavoda Sv. Patrik iz 1960.” (zakonski akt br. 224 iz 1960.)

56. Ovi propisi se bave upravljanjem i funkcionisanjem Zavoda. Član 4 predviđa da će zatvorenici, u meri u kojoj to trajanje kazne dozvoljava, dobijati takvu obuku i nastavu i biti podvrgnuti takvom disciplinskom i moralnom uticaju koji će doprineti njihovom prevaspitavanju i prevenciji zločina. Član 5 predviđa da će se zatvoreniku, pod uslovom da lekar ne zaključi da zatvorenik nije u stanju, omogućiti redovne fizičke vežbe i rekreacija koji će se obavljati koliko je neophodno da zavorenik unapredi zdravlje i stekne fizičku kondiciju. Član 7 predviđa da, ukoliko upravnik zatvora smatra da će primanje pisama i poseta, kao i pisanje pisama od strane zatvorenika, pored onog što je već dozvoljeno izvan ovih propisa, poboljšati socijalnu rehabilitaciju zatvorenika, može dozvoliti zatvoreniku da prima onoliko pisama i poseta i da piše onoliko pisama pored već, na drugi način, dozvoljenih, koliko smatra da je odgovarajuće. Član 10 ovih propisa predviđa sledeće:

“U meri u kojoj Pravilnik državnih zatvora iz 1947. ... i Pravilnik državnih zatvora iz 1955. ... koji su sačinjeni na osnovu Zakona o zatvorima iz 1826. i 1856. nisu u neskladu i suprotnosti sa ovim Propisima, isti će se primenjivati i imati dejstvo u odnosu na zatvorenike i ovaj Zavod na način na koji se primenjuju i imaju dejstvo na druge zatvorenike i zatvore.”

2. Informacije koje je dostavila Država o režimu i određenim sadržajima koji postoje u Zavodu Sv. Patrik

57. Muški počinioci stari između 16 i 21 godine mogu se poslati u Zavod Sv. Patrik ili kao u istražni zatvor ili nakon presude, s obzirom da se smatra da daje pogodnije okruženje mlađim prekršiocima. Većina muških počinitelaca između 16 i 17 godina se nalazi u Zavodu Sv. Patrik. Na dan 16. maja 2001. godine, oko jedne trećine pritvorenih lica imalo je 16 ili 17 godina. Režim je liberalan i opušten, koliko je to moguće u okviru kaznenog zavoda zatvorenog tipa.

58. Ćelije se otvaraju u 8,15 h kada zatvorenici mogu da doručkuju i vrte se u ćelije; u 9,15 h ćelije se otključavaju kako bi se dozvolilo zatvorenicima da odu na posao ili u školu; u 12,15 h oni se vraćaju natrag, ručaju i odlaze u svoje ćelije; u 14,15 h zatvorenici mogu da odu na posao ili u školu; u 16,10 h se vraćaju, uzimaju užinu i odlaze u ćelije; u 17,15 h ćelije se ponovo otvaraju za večernje aktivnosti; u 19,30 h zatvorenici se vraćaju, večeraju i odlaze u ćelije; u 20,00 h ćelije se zatvaraju; u 22,00 h se gasi svetlo.

59. Svi osuđeni zatvorenici moraju da rade, mada radionice ne rade na komercijalnoj osnovi već postoje samo u svrhu obuke. Naglasak je na obuci za kvalifikovani ili polukvalifikovani rad.

60. Obrazovna jedinica je otvorena pet dana nedeljno i ima osam zaposlenih na neodređeno vreme i u proseku oko sedamdeset do osamdeset redovnih i vanrednih učenika upisanih u registar. Zajedno sa obukom, obrazovanje čini jednu od dve glavne aktivnosti namenjene zatvorenicima. Širok nastavni plan i program insistira na opismenjavanju i osnovnom obrazovanju, s časovima zdravstvenog i socijalnog obrazovanja. Jedinica je opremljena sa računarima koji su na raspolaganju za učenje ili u rekreativne svrhe. Učenici mogu da polažu ispite predviđene za državne škole. Svi zatvorenici se po dolasku u zavod pitaju da li žele da pohađaju nastavu. Pohađanje i nivo učešća je dobrovoljno. O svakom posebnom zahtevu ili konkretnoj potrebi redovno se razgovara sa nastavnim osobljem.

61. Zatvorenici mogu da se rekreiraju vikendom u periodima kada nisu zatvoreni, na državne praznike, u večernjim časovima radnim danom i kada nisu na poslu ili časovima. Sredstva koja su na raspolaganju su televizor, društvene igre, biblioteka, gimnastička sala i druge igre (uključujući fudbal, bilijar i stoni fudbal) i čitaonica. Postoje određene organizovane aktivnosti (uključujući teretanu, bilijar, fudbal, kvizove i šah). Zatvorenicima su takođe su na raspolaganju dnevne novine, magazini i druge publikacije zajedno sa sportskom opremom i društvenim igrama.

62. U principu, svaki zatvorenik ima pravo na bar jednu posetu nedeljno, ali u praksi su dozvoljene češće posete, ukoliko okolnosti dozvoljavaju. Posete u otvorenim centrima se ne nadziru, i odobravaju se na zahtev. Često se traže i odobravaju i telefonski razgovori. Zatvorenici na izdržavanju kazne mogu da šalju dva pisma nedeljno. Dodatna pisma porodici ili pravnim zastupnicima mogu se dozvoliti na zahtev. Zatvorenik koji čeka na suđenje može da šalje onoliko pisama koliko želi a takođe ne postoji ograničenje za broj pisama koja prima.

63. Posebna pažnja se posvećuje rehabilitaciji mladih prestupnika koji su u pritvoru i na raspolaganju im je veliki broj usluga. Obezbeđeno je obrazovanje u saradnji sa komisijama za stručno obrazovanje. Nastavnici rade u zatvoru kao zaposleni s punim ili s pola radnog vremena. Počiniocima se nudi obuka za razna stručna zanimanja, uključujući maloletnike, pri čemu neki zatvorenici odlaze da polažu zanatske ili stručne ispite. Biblioteka dobija knjige i ostalo u saradnji sa državnom bibliotečkom službom i niz publikacija, uključujući dnevne novine i magazine koji su na raspolaganju u rekreativne svrhe. Na raspolaganju su sportski i drugi sadržaji za rekreaciju. Zatvorska psihološka služba, zajedno sa službama za lica puštena na uslovnu slobodu i socijalnom službom učestvuju u primeni zatvorskih kazni i pružaju savete kako bi pomogle

prestupnicima da se prilagode zatvorskim uslovima. Na raspolaganju je zdravstvena služba, uključujući program za detoksikaciju i odvikavanje od droge i savetovalište za bolesti zavisnosti, koje je obezbeđeno u saradnji sa raznim spoljnim agencijama kao što su društvo bivših alkoholičara (*Alcoholics Anonymous*) i društvo bivših uživalaca narkotika (*Narcotics Anonymous*).

64. Zaposleno osoblje čini oko četrdeset do pedeset osoba koje rade u obezbeđenju i sprovođenju ovih obrazovnih i rekreativnih usluga za zatvorenike.

PRAVO

I. Navodno kršenje člana 5 stav 1 Konvencije

65. Relevantni delovi člana 5 Konvencije glase:

“1. Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

...

(d) u slučaju lišenja slobode maloletnog lica na osnovu zakonite odluke u svrhu vaspitnog nadzora ili zakonitog lišenja slobode radi njegovog privođenja nadležnom organu.

...

5. Svako ko je bio uhapšen ili lišen slobode u suprotnosti s odredbama ovog člana ima utuživo pravo na naknadu.”

A. Izjave strana u postupku

66. Podnosilac predstavke se žalio da njegov pritvor u Zavodu Sv. Patrik od 27. juna do 28. jula 1997. godine nije bio "u skladu sa zakonom propisanim postupkom". Nije bio ni u cilju "vaspitnog nadzora" niti "radi njegovog privođenja nadležnom organu" u okviru značenja člana 5 st. 1 (d). Pored toga, bio je maloletnik kome je trebala posebna briga, a zatvoren je u kazneni zavod u kojem je njegov jedinstven status (neoptužen i neosuđen) izazvao da drugi zatvorenici veruju da je težak seksualni prestupnik usled čega je bio vređan, ponižavan, prećeno mu je i bio je zlostavljan. Propust da mu se obezbedi odgovarajući smeštaj i briga predstavlja, po njegovom mišljenju, kršenje člana 5 st. 1 Konvencije.

67. Država je izjavila da je njegovo pritvaranje bilo u skladu sa domaćim pravom i sa Konvencijom, te da nije bilo arbitrarno.

I Viši sud i Vrhovni sud sproveli su svoju inherentnu nadležnost da štite najviša ustavna prava podnosioca predstavke i takva nadležnost je potvrđena jasnom sudskom praksom na koju su se ovi sudovi pozivali. Što se tiče "Konvencijske" zakonitosti njegovog pritvora i arbitarnosti, problem brige o podnosiocu predstavke nastao je u kontekstu postupka sudske kontrole zakonitosti u kojem je podnosilac predstavke tražio za sebe odgovarajuću brigu i smeštaj: opcija je odabrana na kratak vremenski period,

smatralo se da je "najmanje neugodna" i da je jedina opcija koja je na raspolaganju u odnosu na potrebe podnosioca predstavke.

68. Država je dalje tvrdila da je njegov pritvor bio u cilju "vaspitnog nadzora".

Kako je prihvaćeno u *Buamar protiv Belgije (Bouamar v. Belgium)* (presuda od 29. februara 1988., Series A br. 129), kratak period pritvora u zatvoru, dok se čeka na smeštaj, radi obrazovanja, na drugom mestu - ne smatra se povredom člana 5 st. 1 (d). U ovom slučaju pritvor u kome se nalazio podnosilac predstavke bio je "privremena mera zadržavanja" potrebna radi procene o njemu i kontrole nad njim imajući u vidu opasnost koju je predstavljao po sebe i druge, i prethodio je budućem režimu smeštaja i obrazovanja pod nadzorom, koje je kasnije sprovedeno. To je bio slučaj, mada se obaveza Države da obezbedi vaspitni nadzor u to vreme nije odnosila na osobe starije od 16 godina. Shodno tome, njegov pritvor nije bio "uzaludan" (kao u predmetu *Buamar*) s obzirom da je imao za cilj omogućavanje njegovog kasnijeg vaspitnog nadzora. Štaviše, period pritvora podnosioca predstavke bio je sveden na minimum, dakle, značajno kraći nego u predmetu *Buamar*. Pored toga, sadržaji u Zavodu Sv. Patrik bili su značajno bolji od onih koji su bili na raspolaganju g. Buamaru: čak i da je podnosilac predstavke izabrao da ne koristi usluge obrazovanja, on nije bio u uslovima potpune izolacije kao što je to bio slučaj sa g. Buamarom.

69. Po pitanju domaće zakonitosti naloga za njegovo pritvaranje, podnosilac predstavke je izjavio da, iako je Viši sud imao "inherentnu nadležnost", nisu postojale zakonske odredbe koje su merodavne za pritvor u ovim okolnostima, te da nije postojala zakonska obaveza Države da obezbedi vaspitnu ustanovu za pojedince starije od 16 godina. U stvari, Odbor je tvrdio pred Višim sudom da sud nije bio nadležan da pritvori podnosioca predstavke u Zavodu Sv. Patrik.

70. U vezi zakonitosti njegovog pritvaranja a na osnovu člana 5 st. 1 (d) Konvencije, podnosilac predstavke je tvrdio da taj pritvor mora da bude u cilju vaspitnog nadzora. Shodno tome, ili je Zavod Sv. Patrik sam morao da obezbedi vaspitni nadzor ili je pritvor podnosioca u tom zavodu trebalo samo da omogući program vaspitnog nadzora koji bi ubrzo počeo. Međutim, ništa se od toga nije desilo u njegovom slučaju.

Po pitanju obrazovanja u samom Zavodu, podnosilac predstavke je tvrdio da je bio pritvoren samo radi "stručne procene" i u cilju "zadržavanja". Međutim, on je već prošao procenu koja je izvršena radi ročišta pred Višim sudom, kada je stručnjak obavestio da ne zna ni za jednu ustanovu u Irskoj koja bi mogla makar početi da se bavi problemima podnosioca predstavke. Pored toga, obrazovni sadržaji u Zavodu Sv. Patrik, kako je opisala Država, nisu bili dovoljni da se naloži pritvor u tom zavodu radi vaspitnog nadzora u smislu značenja člana 5 st. 1 (d).

Po pitanju da li je to predstavljalo privremenu meru pritvora do kasnijeg započinjanja vaspitnog nadzora, podnosilac predstavke je istakao da Viši sud u svojim nalogima nije razmatrao stručnu obuku u periodu od novembra 1997. te da ona ne može predstavljati "vaspitni nadzor". Zaista, bilo je očigledno da Odbor nije imao nikakve predloge za Viši sud po pitanju toga šta da se radi sa podnosiocem predstavke nakon izlaska iz Zavoda Sv. Patrik. Propust da se obezbedi vaspitni nadzor posle njegovog oslobađanja u julu doveo je do sledećeg perioda zatvaranja u Zavodu Sv. Patrik u avgustu 1997. godine. Mada su trajanje i učestalost pritvora drugačijeg nivoa u ovom predmetu,

obaveza Države koja je data u predmetu *Buamar*, pominjanom gore, ipak se odnosi i na ovaj slučaj.

71. Shodno tome, podnositelj predstavke je zaključio da nikada nije ni postojala bilo kakva namjera da se obezbedi vaspitni nadzor (u ili posle boraka u Zavodu) na način kako to traži član 5 st. 1 (d). Zaista, Irska je značajno odlagala otvaranje odgovarajućih ustanova za decu koja imaju potrebe slične potrebama podnosioca predstavke, a u skladu sa utvrđenim ustavnim obavezama određenim u brojnim domaćim predmetima, uključujući i gore navedeni slučaj *D.B.*

B. Procena Suda

72. Sud podseća da je u predmetu *Nilsen protiv Danske (Nielsen v. Denmark)* ustanovio da se član 5 Konvencije ne može primeniti za smeštanje podnosioca predstavke u bolnicu, s obzirom da je hospitalizacija predstavljala odgovornost majke podnosioca predstavke u sprovođenju njenih starateljskih prava (presuda od 28. novembra 1988. godine, Series A br. 144, str. 23-27, stavovi 61-73). Ovo obrazloženje se ne može primeniti na ovaj slučaj s obzirom da je nalog za smeštanje podnosioca predstavke u St Partick izdao Viši sud, koji nema starateljska prava nad podnosiocem predstavke. Dakle, član 5 se odnosi na sadašnji slučaj (vidi predmet *Konjarska protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Koniarska v. the United Kingdom)* (dec.), br. 33670/96, 12 oktobar 2000).

73. Pored toga, nije sporno da je podnositelj "lišen slobode" u smislu člana 5 st. 1. Takođe, nije sporno da je jedan od ciljeva relevantnih naloga o pritvoru koje je izdavao Viši sud (27. jun, 18. jul i 23. jul 1997. godine) bio da se obezbedi zadržavanje podnosioca predstavke, niti je sporno da je Zavod Sv. Patrik kazneni zavod koji podnositelj predstavke nije bio slobodan da napusti. On je morao da se podvrgne disciplinskom režimu koji je u njemu vladao i ne može se smatrati da su izuzeci od tog režima koje je nametnuo Viši sud (u odnosu na pristup, procenu i izveštavanje o podnosiocu predstavke) učinili njegov boravak u Zavodu Sv. Patrik bilo šta drugačijim od lišavanja slobode u okviru značenja člana 5 st. 1 Konvencije. Sud smatra da je podnositelj predstavke bio lišen slobode u periodu od 27. juna do 28. jula 1997. godine.

74. Sud ponavlja da opširan spisak dozvoljenih lišavanja slobode, koji je dat u članu 5 st. 1 Konvencije, mora strogo da se tumači (vidi presudu u predmetu *Gucardi protiv Italije (Guzzardi v. Italy)*, od 6. novembra 1980, Series A br. 39, str. 35-37, stavovi 96, 98 i 100).

75. Dalje je rečeno da pritvor mora biti zakonit, kako u smislu domaćih propisa tako i Konvencije: Konvencija predviđa obavezu da se poštuju materijalna i proceduralna pravila nacionalnog prava i zahteva da svako lišavanje slobode mora da zadovolji ciljeve date u članu 5, a to su zaštita pojedinca od proizvoljnosti (vidi presude u predmetima *Vinterwerp protiv Holandije (Winterwerp v. Netherlands)*, od 24. oktobra 1979, Series A br. 33, str. 17-20, stavovi 39 i 45; *Bocano protiv Francuske (Bozano v. France)*, od 18. decembra 1986, Series A br. 111, str. 23, stav 54; i *Viks protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Weeks v. the United Kingdom)*, od 2. marta 1987, Series A br. 114, str. 23, stav 42). U tom smislu mora postojati odnos između osnova za dozvoljeno lišavanje slobode i uslova pritvora (vidi presudu u predmetu *Erts protiv Belgije (Aerts v. Belgium)*, od 30. jula 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-V, str. 1961-62, st. 46, sa daljim referencama).

76. Država je opravdavala njegov pritvor na osnovu "vaspitnog nadzora" u smislu člana 5 st. 1 (d), i stoga je Sud razmatrao da li je njegov pritvor poštuovao uslove date u tom podstavu. Sud naglašava da je podnosilac predstavke napunio 17 godina tokom osporenog perioda pritvora te da se više nije moglo zahtevati da pohada školu. Ipak, relevantan deo člana 5 st. 1 (d) u kome se govori o "vaspitom nadzoru" odnosi se na pritvor "maloletnika", za koje je Irska prihvatila (članom 2(1) Zakona o brizi o detetu iz 1991. godine) da su osobe mlađe od 18 godina. S obzirom da je podnosilac predstavke, dakle, u datom periodu i dalje bio maloletnik, jedino pitanje za Sud jeste da li je pritvor bio zakonit i "u cilju" vaspitnog nadzora (gore pominjani predmet *Buamar*, str. 21, st. 50) a u smislu člana 5 st. 1 (d).

77. Imajući u vidu odluke Višeg i Vrhovnog suda, Sud ne smatra da postoji sumnja u zakonitost naloga Višeg suda po domaćem pravu (vidi stavove 18, 23 i 24, gore, i predmet *Buamar*, naveden gore, str. 21, st. 49). Možda ne postoji zakonska osnova, ali Viši sud je sprovodio svoju inherentnu nadležnost, dobro zasnovanu na sudskoj praksi, da štiti ustavna prava maloletnika.

78. Po pitanju "Konvencijske" zakonitosti, uključujući arbitrarnost pritvora, Sud napominje da je g. Buamar (maloletnik u dato vreme) bio pritvaran u istražni zatvor do sudjenja devet puta (ukupno 119 dana u periodu od 291 dan), što je bila preliminarna mera za obezbeđenje njegovog smeštanja pod "vaspitni nadzor". Sud je ustanovio kako sledi (u stavovima 50-53):

"50. ... Sud napominje da pritvaranje maloletnika u istražni zatvor ne mora obavezno da bude u suprotnosti sa podstavom (d) (čl. 5-1-d), čak i ukoliko ne obezbeđuje "vaspitni nadzor" lica. Iz reči "u cilju" ("*pour*") očigledno je da "pritvaranje" na koje se poziva u ovom tekstu znači obezbediti da se data ličnost smesti pod "vaspitni nadzor", ali taj smeštaj ne mora obavezno da bude momentalan. Kao što član 5, stav 1 Konvencije utvrđuje – u podstavovima (c) i (a) - razliku između pritvora pre suđenja i pritvora posle izricanja presude, tako i podstav (d) ne isključuje privremenu meru zatvora koja se koristi kao uvod u režim edukacije pod nadzorom, a da sama po sebi ne uključuje bilo kakav vaspitni nadzor. Ipak, u tim okolnostima pritvaranje u istražni zatvor mora biti veoma brzo praćeno stvarnom primenom tog režima u predviđenom okruženju (otvorenog ili zatvorenog tipa), uz dovoljno sredstava za njegovo ispunjenje.

...

52. U podnesku Države, pritvaranja na koja je uložena žalba predstavljala su deo edukativnog programa koji su pokrenuli sudovi, a ponašanje g. Buamara u to vreme im je pomoglo da steknu bolju sliku o njegovoj ličnosti.

Sud ne deli ovo mišljenje. Država Belgija je izabrala sistem vaspitnog nadzora sa stanovišta sprovođenja svoje politike koja se odnosi na maloletničku delikvenciju. Stoga je imala obavezu da stvori odgovarajuće institucionalne kapacitete koji ispunjavaju bezbednosne i edukativne ciljeve Zakona iz 1965. godine, kako bi mogla da zadovolji zahteve predviđene članom 5, stav 1 Konvencije ... Međutim, nijedan od dokaza ne ukazuje na to da je urađeno ono što se zahtevalo. U vreme predmetnih događanja, Belgija nije imala – bar u oblasti u kojoj se govori francuski jezik a u kojoj je živeo podnosilac predstavke – ni jednu ustanovu zatvorenog tipa koja bi mogla da primi maloletnike sa velikim poremećajima u ponašanju ... Pritvaranje mlade osobe u istražni zatvor, u uslovima faktičke izolacije i bez pomoći osoblja koje je prošlo edukativnu obuku - ne može se smatrati kao postizanje bilo kakvog edukativnog cilja. ...

53. Sud zaključuje da devet naloga za pritvaranje u istražni zatvor, uzetih zajedno, nisu bili kompatibilni sa tačkom (d) člana 5, stav 1 Konvencije. Njihovo bezuspešno ponavljanje činilo

ih je sve manje "zakonitim" prema podstavu (d), posebno stoga što Krunski savetnik¹ (državni tužilac - *Crown Counsel*) nikada nije pokrenuo krivični postupak protiv podnosioca predstavke u vezi prekršaja koje je navodno počinio."

79. Sud ističe da su nalozi za pritvor koji su pobijani u ovom predmetu dati po osnovu nastojanja i znatnog uloženog truda raznih organa da obezbede najbolju moguću brigu i vaspitanje podnosioca predstavke. I pored toga, sudska praksa Suda, kako je predočena gore, predviđa da ukoliko država Irska izabere ustavni sistem vaspitnog nadzora koji se primenjuje kroz sudske naloge u slučaju maloletničke delikvencije, onda je ona obavezna da obezbedi odgovarajuće institucionalne objekte koji će zadovoljiti bezbednosne i obrazovne zahteve tog sistema, kako bi se ispunili zahtevi člana 5 st. 1 (d) Konvencije.

80. Takođe je prihvaćeno da u kontekstu pritvaranja maloletnika, reči "vaspitni nadzor" ne može strogo da se izjednači sa pojmovima učenja u učionici: u kontekstu mlade osobe o kojoj brine lokalni organ, vaspitni nadzor mora obuhvatiti brojne aspekte sprovođenja roditeljskih prava od strane lokalnog organa a u korist i radi zaštite datog maloletnog lica (vidi predmet *Konjarska*, pomenut gore).

81. Sud ne smatra, i zaista izgleda da ni Država ne tvrdi, da sam Zavod Sv. Patrik predstavlja "vaspitni nadzor". Kako je gore pomenuto, to je kazneni zavod i podnosilac predstavke je morao da prihvati njegov disciplinski režim. Obrazovne i druge rekreativne usluge su u potpunosti bile dobrovoljne, a prethodno ponašanje podnosioca predstavke je demonstrirao nesprijetnost na saradnju sa organima: zaista, Država je prihvatila da on nije koristio obrazovna sredstva. Ne postoji unos u dostavljenom "zatvorskom" dosijeu podnosioca predstavke, zdravstvenim i psihijatrijskim izveštajima o bilo kakvim konkretnim izjavama Države u kojima se detaljno daju uputstva dobijena od podnosioca predstavke tokom njegovog pritvora u Zavodu Sv. Patrik. Jedina indikacija njegovog učestvovanja u rekreativnim aktivnostima je kratka napomena da igra fudbal u zdravstvenom izveštaju (vidi stav 43, gore). Što je najvažnije, i sam Viši sud je bio ubeden da Zavod Sv. Patrik ne može da garantuje ustavno pravo na obrazovanje podnosioca predstavke niti da mu obezbedi posebnu brigu koja mu je bila potrebna: čak i sa posebnim uslovima koje je Viši sud primenio na njegov pritvor, Viši sud je smatrao da Zavod Sv. Patrik predstavlja najbolju od četiri neodgovarajuće mogućnosti i da ga, shodno tome, treba pritvoriti privremeno.

82. Ostaje pitanje da li je pritvaranje podnosioca predstavke u Zavod Sv. Patrik predstavljalo meru "privremenog pritvora u cilju" režima vaspitnog nadzora koji je "brzo" usledio primenom tog režima.

83. Sud napominje da je Viši sud dao svoj prvi nalog za pritvor (27. juna 1997) jer u Irskoj nije postojao nijedan bezbedan obrazovni objekat: Odbor je trebalo da nastavi da traži smeštaj izvan jurisdikcije. Taj nalog je, po istoj osnovi, obnovljen 18. jula 1997. godine. Treći nalog (od 23. jula 1997.) produžio je pritvor podnosioca predstavke kao privremen, bazirajući se na činjenici da se pripremaju objekti za "smeštaj i brigu" i da će biti spremni do 28. jula 1997. godine. Kasniji događaji su pokazali da ti objekti nisu bili

¹ Prema irskom zakonodavstvu Zastupnik Krune je organ sličan državnom tužiocu u našem pravu (prim. prev.).

bezbedni (podnosilac predstavke je pobjegao), a Viši sud je jasno istakao da smatra da su ti objekti neodgovarajući te je naložio ponovni pritvor podnosioca predstavke u Zavod Sv. Patrik u avgustu 1997. godine, osamnaest dana nakon oslobađanja podnosioca predstavke iz istog. Kasnije je podnosilac predstavke živio u istom privremenom smeštaju i radio u Gradskom centru za motoristiku. Do 16. februara 1998. godine podnosilac predstavke je premeštan dalje u privremeni smeštaj sa 24-časovnim nadzorom.

84. U ovim okolnostima Sud ne smatra da se pritvor podnosioca predstavke u Zavod Sv. Patrik u junu i julu 1997. može posmatrati kao mera privremenog pritvora koja prethodi režimu vaspitnog nadzora. Prva dva naloga za pritvor Višeg suda nisu se zasnivala ni na kakvom konkretnom predlogu za njegovo bezbedno obrazovanje pod nadzorom, a treći nalog se bazirao na predlogu za privremeni smeštaj koji se, u svakom slučaju, pokazao kao nebezbedan i neodgovarajući, i koji je neizbežno doveo do još jednog naloga Višeg suda da se podnosilac predstavke pritvori u Zavod Sv. Patrik. Čak i kad bi se moglo pretpostaviti da je njegovo pritvaranje od februara 1998, bilo dovoljno bezbedno i vaspitno odgovarajuće, ono se desilo više od šest meseci nakon njegovog puštanja iz Zavoda Sv. Patrik u julu 1997. godine.

85. Shodno tome, Sud zaključuje da pritvor podnosioca predstavke u Zavod Sv. Patrik između 27. juna i 28. jula 1997. nije bio u skladu sa članom 5 st. 1 (d) Konvencije. Pošto nije data nikakva druga osnova kao opravdanje za pritvor podnosioca predstavke, Sud odlučuje da je pritvaranje podnosioca predstavke predstavljalo povredu člana 5 st. 1 Konvencije.

II. *Navodno kršenje člana 5, stav 5 Konvencije*

86. Član 5 st. 5 Konvencije glasi kako sledi:

“ Svako ko je bio uhapšen ili lišen slobode u suprotnosti s odredbama ovog člana ima utuživo pravo na naknadu.”

87. Podnosilac predstavke se žalio da ne postoji utuživo pravo na naknadu za ovo kršenje člana 5 st. 1 kršenjem člana 5 st. 5. Država je tvrdila da nije došlo do kršenja člana 5 st. 1, pa samim tim ni člana 5 st. 5 Konvencije.

88. Sud je utvrdio da pritvor podnosioca predstavke predstavlja kršenje člana 5 st. 1 i da su nalozi za pritvor bili zakoniti po domaćem pravu. Konvencija nije inkorporisana u irsko pravo, i Država ne tvrdi da postoji utuživo pravo na naknadu zbog kršenja zakonitosti pritvora prema Konvenciji.

89. Sud zaključuje da podnosilac predstavke nije imao utuživo pravo na naknadu za kršenje člana 5 st. 5 Konvencije.

III. *Navodno kršenje člana 3 Konvencije*

90. Član 3 Konvencije glasi kako sledi:

"Niko ne sme biti podvrgnut mučenju, ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju."

91. Podnosilac predstavke se žalio da su tri stvari koje se odnose na njegov pritvor u Zavodu Sv. Patrik doprinele nehumanom i ponižavajućem postupanju i kažnjavanju. Pre svega, on je bio maloletnik kojem je bila potrebna posebna briga a pritvoren je u kazneni zavod. Drugo, njegov jedinstven status (neoptužen i neosuđen) izazvao je da drugi zatvorenici veruju da je težak seksualni prestupnik zbog čega je vređan, ponižavan, dobijao pretnje i bio zlostavljan. Treće, uvek je lisicama bio vezan za zatvorskog službenika kada je dovođen u Viši i Vrhovni sud, a lisice su mu skidane samo u Vrhovnom sudu nakon zahteva njegovog advokata. Stavljanje lisica u slučaju kada nije bio optužen ili osuđen i u slučaju maloletnika sa posebnim potrebama loše je osmišljeno, nije bilo neophodno i bilo je ponižavajuće.

92. Država je tvrdila da pritvor podnosioca predstavke u Zavod Sv. Patrik nije predstavljao "kaznu": to je bila nesrećna, ali privremena mera za koju se smatralo da je neophodna usled opasnosti koju je podnosilac predstavke predstavljao za sebe i druge.

93. U svakom slučaju, iako je Država priznala da je njegov pritvor bio stresan i mučan, uslovi u Zavodu Sv. Patrik nisu, sami po sebi, bili nehumani ili ponižavajući imajući u vidu trajanje pritvora, fizičko i psihičko stanje podnosioca predstavke i fizički i psihički uticaj koje je pritvor imao na njega. On je već bio u tom zavodu (februar- mart 1997.). Postojao je niz obrazovnih i rekreativnih sadržaja, ali je podnosilac predstavke izabrao da ih ne koristi. Uslovi koje je nametnuo Viši sud prilagodili su zatvorski režim koji se na njega primenjivao. Sa podnosiocem predstavke se nije nehumano postupalo, niti je ponižavan u zavodu, a osoblju u zatvoru nije poznata bilo kakva pritužba s njegove strane u vezi zdravstvenih, psihijatrijskih, obrazovnih ili drugih sadržaja u Zavodu Sv. Patrik. Što se tiče stavljanja lisica, Država je istakla da je politika da se svim zatvorenima iz Zavoda stavlja lisice i/ili da se vežu lancima za osoblje dok se dovode u sud, što je neophodna mera imajući u vidu opasnost koju je podnosilac predstavke predstavljao za sebe i druge.

94. Podnosilac predstavke je, kao odgovor, tvrdio da je procenjivanje postupanja kojem je bio podvrgnut predmet subjektivne ocene i da se mora uzeti u obzir fizičko i psihičko dejstvo tog tretmana na njega, kao i njegove godine, prošlost, status i posebne potrebe. Zaista, bilo je dovoljno i to što je podnosilac predstavke bio ponižen u sopstvenim očima. Podnosilac predstavke je smatrao da je njegovo zatvaranje predstavljalo kažnjavanje: to je bio kazneni zavod i on je morao da podnosi disciplinski režim koji je postojao u tom zavodu. Bez obzira na namere, dejstvo koje je na njega proizvodilo bilo je kazneno. Štaviše, ta kazna i njegov tretman u Zavodu Sv. Patrik bili su nehumani i ponižavajući iz tri razloga koje je on naveo u početnoj žalbi.

95. Sud ponovo podseća da loše postupanje mora imati minimalni nivo surovosti i težine kako bi potpao pod član 3 Konvencije. Procena tog minimuma je relativna i zavisi od svih okolnosti datog slučaja, kao što su trajanje tretmana i njegovo fizičko i psihičko dejstvo (vidi presuda u predmetu *Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, od 18. januara 1978, Series A br. 25, str. 65, st. 162). Postupanje se može smatrati ponižavajućim ukoliko ono kod žrtava izazove osećanja straha, strepnje i inferiornosti koji mogu da ih ponize i osramote i eventualno slome njihov fizički ili moralni otpor (*ibid.*, str. 66-67, st. 167). Štaviše, dovoljno je da žrtva bude ponižena u sopstvenim očima (vidi presude u predmetima *Tajrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Tyrrer v. the United Kingdom)*, od 25. aprila 1978, Series A br. 26, str. 16, st. 32, i *Smit i Grejdi protiv*

Ujedinjenog Kraljevstva (Smith and Grady v. the United Kingdom), br. 33985/96 i 33986/96, ECHR 1999-VI).

96. Sud prihvata da je namera Višeg suda davanjem naloga o pritvoru podnosioca predstavke bila zaštitna te da, bez daljih dokaza, ne može zaključiti da je predstavljala "kaznu" u smislu značenja člana 3 Konvencije.

97. Sud takođe ne smatra da podneti dokazi ukazuju na zaključak da je pritvaranje podnosioca predstavke (kao maloletnika koji nije optužen ili osuđen za bilo kakav prekršaj) u kazneni zavod mogao, sam po sebi, da predstavlja "nehumano ili ponižavajuće" postupanje (vidi predmet *Aerts*, spominjan gore, str. 1966, st. 64-66). Napominje se da je Sud odbio tužbu g. Aerta o pritvoru na osnovu člana 3, kada je on bio mentalno oboleo, na psihijatrijskom odeljenju zatvora, za koje je prihvaćeno da je ispod standarda. U ovom predmetu podnosilac predstavke je bio pritvoren u zatvor u kojem je velik deo zatvorenika bio istih ili sličnih godina kao i on. To je bio kazneni zavod sa režimom prilagođenim maloletnim zatvorenicima sa određenim obrazovnim i rekreativnim aktivnostima koje su bile na raspolaganju i podnosiocu predstavke. Taj režim je bio još više ublažen u slučaju podnosioca predstavke posebnim uslovima koje je nametnuo Viši sud (u vezi pristupa podnosiocu predstavke, njegove procene od strane stručnjaka i izveštavanja o podnosiocu predstavke), a za koje podnosilac predstavke ne osporava da su poštovani. Pored toga, činjenica da je podnosilac predstavke morao da se podvrgne zatvorskoj disciplini sama po sebi predstavlja problem po članu 3 Konvencije, s obzirom da je ona predstavljala ograničenje kako njegove tako i bezbednosti drugih u svetlu njegove prošle kriminalne aktivnosti, samopovređivanja i nasilja prema drugima (vidi presudu u predmetu *Hercegfalvi protiv Austrije (Herczegfalvy v. Austria)*, od 24. septembra 1992, Series A br. 244, str. 25-26, st. 82-83).

98. Po pitanju bilo kakvog postupanja prema podnosiocu predstavke pored onog da je bio zatvorenik u kaznenom zavodu St Patrick i podvrgnut disciplinskom režimu koji u njemu vlada, Sud napominje na nema nikakvih psiholoških, zdravstvenih ili drugih stručnih dokaza podnetih Sudu koji materijalno podupiru psihički ili fizički učinak kako navodno tvrdi podnosilac predstavke. Čak i ako se pretpostavi da su kod podnosioca predstavke izazvana osećanja depresije, frustracije i ljutnje na koje se poziva gore opisani zdravstveni izveštaj (u stavu 43) usled zatvaranja podnosioca predstavke (a napominje se da je kod njega već utvrđena dijagnoza poremećaja ličnosti), ni propisan tretman, niti stanovište lekara da je podnosilac predstavke "sasvim dobro" ili dijagnoza psihijatra konsultanta (videti stav 44, gore) ne ukazuju na to da uticaj zatvorskog tretmana na njega može potpadati pod član 3 Konvencije. Zaista, podnosilac predstavke je bio u Zavodu Sv. Patrik početkom 1997. i Viši sud je utvrdio, na osnovu dokaza, da mu je tamo bilo dobro. Štaviše, podnosilac predstavke nije obezbedio nikakve dokaze za svoju navodnu tvrdnju, datu u početnoj žalbi, da su se drugi zatvorenici loše ponašali prema njemu zbog njegovog jedinstvenog statusa u tom zavodu; on se samo pozvao, bez ikakvih daljih dokazivanja ili razrade, na ovo pitanje u svojim prvim zapažanjima.

99. Što se tiče toga da su mu stavljene lisice, Sud se ponovo poziva na činjenicu da u predmetu *Raninen protiv Finske (Raninen v. Finland)*, nije utvrdio da stavljanje lisica u javnosti doprinosi kršenju člana 3 Konvencije, mada je već utvrdio postojanje pravnog problema na osnovu člana 5 st. 1 koji se odnosi na isti period pritvora (presuda od 16. decembra 1997, *Reports* 1997-VIII, str. 2821-22, st. 55-59). Pored toga, Sud ne

smatra da je činjenica da je podnosilac predstavke bio maloletan dovoljna da se stavljanje lisica podvede pod član 3 Konvencije: Viši sud je smatrao da on, kao i svako punoletno lice predstavlja opasnost po sebe i druge u svetlu njegove prošle kriminalne aktivnosti, samopovređivanja i nasilja prema drugima. Razlog za stavljanje lisica bio je da se on razumno obuzda (vidi postupak *Raninen*, pominjan gore, str. 2822, st. 56).

100. Stoga Sud zaključuje da nije došlo do kršenja člana 3 Konvencije.

IV. Navodno kršenje člana 8 Konvencije

101. Relevantni delovi člana 8 Konvencije glase kako sledi:

“1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, ...

2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

102. Podnosilac predstavke je tvrdio da njegovo zatvaranje predstavlja neopravdano mešanje u njegov privatni i porodični život, fizički i moralni integritet, njegovu čast, dobro ime i reputaciju. Pozvao se na ograničenja koja proizlaze iz njegovog zatvaranja, a posebno na nepostojanje zakonske osnove za njegov pritvor, na to što su ga u lisicama doveli pred sud tokom njegovog pritvora, i na njegov položaj kao maloletnika (bez optužnice ili presude) u kaznenom zavodu.

103. Država je tvrdila da, imajući u vidu iznete dokaze pred Višim sudom, razlozi suda da izda naloge za pritvor kao i uslovi koje je sud nametnuo ne predstavljaju mešanje u prava podnosioca predstavke na poštovanje njegovog porodičnog i privatnog života. Zaista, Država je tvrdila da podnosilac predstavke nije imao porodični život jedan duži vremenski period ni pre vremena pritvora o kojem se raspravlja. Svako mešanje u njegov privatni ili porodični život bilo je u skladu sa zakonom, imalo zakonski cilj (zaštita podnosioca predstavke i drugih, kao i sprečavanje nereda i kriminala) i neophodno u demokratskom društvu: imajući u vidu polje slobodne procene Države, pritvor je predstavljao proporcionalan odgovor na zakonski cilj koji je trebalo postići.

104. Sud ponovo podseća da svako mešanje u prava pojedinca na poštovanje ličnog i porodičnog života predstavlja kršenje člana 8 Konvencije, osim ukoliko ono nije "u skladu sa zakonom" i vođeno radi postizanja zakonskog cilja ili ciljeva datih u stavu 2, te "neophodno u demokratskom društvu" u smislu da je proporcionalno ciljevima koji se žele postići.

105. Tačno je da pojam privatnog života može, zavisno od okolnosti, obuhvatiti moralni i fizički integritet ličnosti koji se, pak, može proširiti na situacije u kojima se osoba lišava slobode. Dakle, mogu postojati okolnosti u kojima se član 8 može posmatrati sa aspekta pružanja zaštite u odnosu na uslove koji ne sadržavaju element težine i surovosti koji se traži u članu 3 (videti predmet *Raninen*, spominjan gore, str. 2833, st. 63). Ipak, normalna ograničenja koja proističu iz zatvorskeg života i discipline tokom zakonitog pritvora nisu pitanja koja mogu činiti povredu člana 8 bilo zato što se ne smatra da predstavljaju mešanje u privatni i porodični život zatvorenika

(vidi odluku Komisije u predmetu *X. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 9054/80, od 8. oktobra 1982, *Decisions and Reports* (DR) 30, str. 113, i u predmetu *Raninen*, spominjanom gore, str. 2823, st. 64) bilo zato što se drži da je to mešanje opravdano (vidi odluku Komisije u predmetu *Vejkfild protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 15817/89, od 1. oktobra 1990, DR 66, str. 251).

106. U ovom predmetu, podnosilac predstavke je tvrdio da su tri stvari bile razlog da njegov pritvor bude gori od ograničenja i limita koji uobičajeno proističu iz zatvorskog života.

107. Pre svega, pozvao se na to da je njegovo pritvaranje bilo nezakonito u smislu člana 5 st. 1. Ipak, iznoseći gore iznete razloge koji su doveli do kršenja člana 5 st. 1, Sud ne smatra da ovo pitanje samo po sebi proizvodi bilo kakvo posebno pitanje na osnovu člana 8 Konvencije.

108. Drugo, podnosilac predstavke je tvrdio da njegovo pritvaranje, kao maloletnika koji nije optužen niti osuđen za krivično delo, u kaznenu instituciju predstavlja neopravdano mešanje u njegov privatni i porodični život. Uslovi pritvora podnosioca predstavke u Zavodu Sv. Patrik dati su u stavu 97, gore, i Sud je već utvrdio da njegove navodne tvrdnje o lošem ponašanju drugih zatvorenika prema njemu nisu potkrepljeni materijalnim dokazima (vidi stav 98, gore). Sud je takođe utvrdio da su relevantni nalozi za pritvor dati u skladu sa domaćim pravom (vidi stav 77, gore). U tim okolnostima Sud zaključuje da, čak i ako se pretpostavi da su gore opisana ograničenja i limiti koji proističu iz zatvorskog života i discipline u Zavodu Sv. Patrik predstavljala mešanje u privatni i porodični život podnosioca predstavke, ono bi bilo proporcionalno zakonitim ciljevima koji se žele postići.

109. Treće, podnosilac predstavke se žalio da su mu stavljanje lisice prilikom izlaska pred sud. Međutim, Sud ne smatra da ovaj slučaj upućuje na bilo kakvo mešanje u prava koja se garantuju članom 8 Konvencije a u odnosu na to da su mu stavljanje lisice (videti predmet *Raninen*, naveden gore, str. 2823, st. 64).

110. Shodno tome, Sud zaključuje da žalba podnosioca predstavke u vezi zakonitosti njegovo pritvora ne proizvodi nikakvo posebno pitanje na osnovu člana 8, te da, ni na koji drugi način, nije došlo do kršenja člana 8 Konvencije.

V. Navodno kršenje člana 14 Konvencije

111. Podnosilac predstavke je dalje tvrdio da je bio diskriminisan u odnosu i po pitanju svih gornjih stvari na osnovu svog socijalnog porekla, rođenja ili "drugog statusa". Bio je diskriminisan u poređenju sa drugim maloletnicima (nije smešten u specijalizovanu instituciju namenjenu za odgovarajuću i propisnu brigu o maloletnicima), u poređenju sa odraslima (nijedna odrasla osoba ne može se zatvoriti u kaznenu zavod pod ovim okolnostima) i u poređenju sa drugim građanima (s obzirom da je bio zatvoren u kaznenu zatvor bez optužbe ili presude za krivično delo).

112. Relevantni deo člana 14 Konvencije glasi kako sledi:

"Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su ... nacionalno ili socijalno poreklo ... rođenje ili drugi status."

113. Država je izjavila da podnosilac predstavke mora da dokaže da je postojala važna razlika u postupanju koja nije imala nikakav zakonski cilj te da postupanje nije bio proporcionalno tom cilju. Nema sumnje da se prema njemu ponašalo drugačije u odnosu na druga maloletna i punoletna lica i građane, ali to nije relevantna razlika. Pravo pitanje jeste da li se prema njemu ponašalo drugačije nego prema drugim maloletnim licima u istom položaju, a očigledno je da nije – svaki drugi maloletnik sa istim problemima imao bi sličan tretman. Čak i da Sud utvrdi da se prema njemu ponašalo drugačije nego sa drugim maloletnicima, Država tvrdi da je takvo postupanje imalo zakonski cilj i da je bilo proporcionalno. Podnosilac predstavke je ostao pri svojim tvrdnjama o navodnoj diskriminaciji.

114. Sud smatra da se ova žalba mora ispitati zajedno sa članom 5 st. 1 Konvencije jer se podnosilac predstavke u suštini žali da je bio diskriminisan usled zatvaranja u Zavod Sv. Patrik. U tom smislu, Sud je utvrdio da njegovo zatvaranje predstavlja kršenje člana 5 st. 1 Konvencije, jer nije nađen nijedan osnov za zatvaranje koji se mogao primeniti na slučaj podnosioca predstavke.

115. Međutim, čak i ako se pretpostavi da bi postojala razlika u tretmanu između maloletnika koji iziskuju zatvaranje i obrazovanje i odraslih sa istim zahtevima, svaka takva razlika u tretmanu ne bi bila diskriminatorna jer proizilazi iz režima zaštite koji se u sudovima primenjuje na maloletnike koji se nalaze u položaju sličnom onome u kome se nalazio podnosilac predstavke. Po mišljenju Suda, postoji i objektivno i razumno opravdanje za sve te razlike u tretmanu (videti predmet *Buamar*, spomenut gore, str. 25-26, st. 66-67). Imajući u vidu da podnosilac predstavke poredi svoj položaj sa položajem drugih maloletnika, Sud smatra da se ne pojavljuje nikakvo posebno pitanje s obzirom da se ono svodi na isto koje i jeste suština žalbe po članu 5, a po kojem je Sud već utvrdio povredu Konvencije.

116. Sud zaključuje da nije došlo do kršenja člana 14 Konvencije u smislu poređenja situacije podnosioca predstavke sa punoletnim licima, te da se ne pojavljuje ni posebno pitanje u odnosu na njegovu žalbu da je diskriminisan *vis-à-vis* drugih maloletnika.

VI. Primena člana 41 Konvencije

117. Član 41 Konvencije predviđa:

“ Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj strani.”

A. Nematerijalna šteta

118. Podnosilac predstavke je tvrdio da je, kao rezultat nezakonitog lišenja slobode, pretrpeo poniženje, gubitak, bol, uznemirenost, stres i patnju. Tvrdio je da ima pravo na značajnu odštetu s obzirom na njegov uzrast, posebne potrebe, činjenicu da organi nisu uspeali da mu obezbede ono što je od njih zahtevano; smeštanje u kazneni zavod u odnosu na njegov jedinstven status i postupanje u Zavodu Sv. Patrik. Na ime nematerijalne štete tražio je 63.500 evra (EUR).

119. Država je smatrala da je razumno pretpostaviti da je podnosilac predstavke pretrpeo određen strah i uznemirenost, ali je tvrdila da Sud mora da uzme u obzir konkretne okolnosti vezane za podnosioca predstavke, uključujući potrebu hitne akcije radi zaštite podnosioca predstavke i drugih, kao i tretman koji mu je dodeljen dok je bio u pritvoru. Takođe treba posvetiti naročitu pažnju dokazima o situaciji u kojoj se podnosilac predstavke nalazio pre zatvaranja (Viši sud je opisao njegovu porodičnu situaciju kao "užasnu" i on je dobro podneo režim Zavoda Sv. Patrik kada je u njemu bio zatvoren početkom 1997.) i zaključke Višeg suda sumirane u stavu 18, gore. Tek kada je razmotrio sve mogućnosti koje je imao na raspolaganju, Viši sud je, osećajući se obaveznim, "veoma nerado" izrekao svoju odluku, a na osnovu dokaza, da se preduzmu radnje radi zadržavanja podnosioca predstavke. Štaviše, prilikom davanja naloga za pritvor podnosioca predstavke, Viši sud je prilagodio određene aspekte disciplinskog režima kako bi omogućio neprekidnu stručnu procenu i brigu, te osigurao da organi pronađu pogodno rešenje. Ponovna revizija predmeta od strane Višeg suda 18. jula 1997. bila je isto toliko detaljna kada su pažljivo utvrđeni i propisani uslovi u vezi daljeg pritvaranja kao i traganja za odgovarajućim smeštajem.

120. Pored toga, Država je zaključila da uslovi i tretman omogućeni podnosiocu predstavke u datom periodu pritvora ne mogu sadržati osnov za bilo kakav zahtev za nematerijalnu štetu ili gubitak. Na kraju, Država se pozvala na opravdanu prirodu stavljanja lisica podnosiocu predstavke prilikom njegovog odvođenja u sud.

121. U odnosu na konkretne faktore koje je podnosilac predstavke nabrojao kao dokaze za dodeljivanje naknade za nematerijalnu štetu, Država je, između ostalog, istakla da je on 9. jula 1997. imao 17 godina i da je veliki deo zatvorenika u Zavodu bio istih ili sličnih godina kao i podnosilac predstavke. Po pitanju njegovih posebnih potreba, nesposobnost podnosioca predstavke da saraduje dovela je do neuspešnih ranijih smeštaja, a Viši sud je odredio posebne uslove zatvorskog režima za njegov pritvor kako bi odgovarali njegovim potrebama koliko je to moguće. Iako je mesto zatvaranja bio kazneni zavod, ponašanje podnosioca predstavke nije ostavilo nikakav izbor Višem sudu; nametnuti su povoljni uslovi i nikada se nije govorilo o njegovom kažnjavanju. Njegov status u zavodu nastao je usled samih okolnosti zbog kojih je njegov predmet i stigao do Višeg suda. Podnosilac predstavke je bio u Zavodu Sv. Patrik i pre i posle relevantnog perioda pritvora, i nije se žalio na ta druga dva perioda pritvaranja.

122. Shodno tome, Država tvrdi da svaka lična uznemirenost koja je izazvana kod podnosioca predstavke nije tolikog obima da pruža osnov za zahtev za odštetu za bilo kakvu nematerijalnu štetu.

123. Sud je utvrdio da je pritvorom podnosioca predstavke kao maloletnika u kazneni zavod u periodu od trideset jedan dan prekršen član 5 st. 1, te da on nije imao utuživo pravo na odštetu u vezi povrede člana 5 st. 5 Konvencije.

124. Međutim, Sud je odbacio žalbe podnosioca predstavke da samo pritvaranje, a naročito navodne okolnosti o kojima je govorio, predstavljaju kršenje članova 3, 8 i 14 Konvencije. U zaključku, Sud je napomenuo da njegovo zatvaranje po prirodi nije bilo kazneno već pre zaštitno s obzirom na opasnost koju je podnosilac predstavke predstavljao za sebe i druge; da je Zavod Sv. Patrik institucija koji je prilagođena za maloletne zatvorenike sa širokim spektrom obrazovnih i rekreativnih sadržaja koja su na

raspolaganju svim zatvorenicima; njegov disciplinski režim je osmišljen tako da dozvoli veći pristup i procenu podnosioca predstavke od strane socijalnih radnika; da je podnosilac predstavke bio pritvoren u Zavod Sv. Patrik samo nekoliko meseci pre perioda na koji se žalio i da je Viši sud smatrao da ga je tada dobro podneo; da je velik broj zatvorenika bio sličnih godina kao i podnosilac predstavke (posebno vidi stavove 96-97, gore). Zaista, Sud ističe da se žalbe podnosioca predstavke na osnovu člana 5 st. 1 Konvencije pre mogu svesti na neslaganje o mestu zatvaranja i na nedostatak vaspitnog nadzora nego na činjenicu zatvaranja u instituciju zatvorenog tipa. Štaviše, samo ponašanje podnosioca predstavke je učinilo njegovo zatvaranje neophodnim, čak i da ono nije bilo zakonito (vidi presudu u predmetu *Džonson protiv Ujedinjenog Kraljevstva (Johnson v. the United Kingdom)*, od 24. oktobra 1997, *Reports 1997-VII*, str. 2414, st. 77).

125. Procenjujući visinu svote na pravičnoj osnovi, pod ovim okolnostima Sud dodeljuje EUR 5,000 podnosiocu predstavke na ime nematerijalne štete.

B. Sudski i drugi troškovi

126. Podnosilac predstavke je tražio EUR 10.668 kao nadoknadu za sudske i druge troškove njegovog advokata u vezi postupka pred institucijama Konvencije.

Dalje je tražio EUR 6.096 na ime honorara svog advokata. Sve sume uključuju porez na dodatnu vrednost (PDV) i ukupno iznose EUR 16.764.

127. Država nije osporila tražene troškove.

128. Sud je smatrao da su pravni troškovi stvarni, nastali i razumni u iznosu, te kao takvi mogu biti dodeljeni na osnovu člana 41 Konvencije (vidi predmete *Nikolova protiv Bugarske* [GC], br. 31195/96, st. 79, ECHR 1999-II, i *Smit i Grejdi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (pravično zadovoljenje) br. 33985/96 i 33986/96, st. 28, ECHR 2000-IX). Dakle, Sud dodeljuje podnosiocu predstavke nadoknadu sudskih i drugih troškova u iznosu od EUR 16.764 (uključujući PDV) umanjenu za iznos koji je Savet Evrope uplatilo njegovim zastupnicima u obliku pravne pomoći (EUR 625,04).

129. Iz ovih razloga Sud dodeljuje podnosiocu predstavke EUR 16.138,96 na ime sudskih i drugih troškova.

C. Zatezna kamata

130. Prema podacima koji su dostupni Sudu, propisana kamatna stopa koja važi u Irskoj na datum usvajanja ove presude iznosi 8% godišnje.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD

1. *zaključuje* da je došlo do povrede člana 5 st. 1 Konvencije;
2. *zaključuje* da nije došlo do povrede člana 5 st. 5 Konvencije;

3. *zaključuje* da nije došlo do povrede člana 3 Konvencije;
4. *zaključuje* da žalba podnosioca predstavke o zakonitosti njegovog pritvora ne proizvodi nikakvo posebno pitanje prema članu 8 Konvencije i da njegove ostale žalbe po osnovu člana 8 ne predstavljaju kršenje tog člana;
5. *zaključuje* da žalba podnosioca predstavke o njegovoj situaciju u poređenju sa drugim maloletnicima ne proizvodi nikakvo posebno pitanje prema članu 14 Konvencije u vezi s članom 5 st. 1 i da ostale žalbe na osnovu člana 14 u vezi s članom 5 st. 1 ne predstavljaju povredu tih članova;
6. *zaključuje*
 - (a) da tužena Država treba da plati podnosiocu predstavke, u roku od tri meseca od datuma kada presuda postane konačna u skladu sa članom 4 st. 2 Konvencije, iznos od EUR 5.000 (pethiljada evra) na ime nematerijalne štete i EUR 16.138,96 (šesnaesthiljadastotridesetosam evra i devedesetšest centi) na ime troškova i izdataka, zajedno sa sredstvima koja će pokriti svaki pripadajući porez na dodatu vrednost koji se može primeniti;
 - (b) da će na navedenu svotu biti zaračunata godišnja kamatna stopa od 8%, koja će teći od trenutka isteka gore navedenog roka od tri meseca do trenutka isplate.
7. *Odbacuje* ostatak zahteva podnosioca predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom i pismeno potvrđeno 16. maja 2002. godine, u skladu sa pravilom 77 st. 2 i 3 Pravilnika Suda.

Vinsent Berger
Sekretar Suda

Džordž Res
Predsednik